

ΔΗΜ. ΚΑΡΑΜΠΕΡΟΠΟΥΛΟΣ

**ΔΙΔΑΚΤΩΡ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΤΗΣ ΙΑΤΡΙΚΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ**

**ΠΕΡΙ ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ
ΚΑΙ
ΙΑΤΡΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΥ**

- 1) Μαρτυρία του Ανθ. Γαζή για το έτος γεννήσεώς του
- 2) Ο Άνθιμος Γαζής και ο ιατρός Άγγελος Μελισσηνός

**Ανάτυπο από το περιοδικό
“ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ”
τόμος 32ος, σελ. 167-171, Λάρισα 1997**

ΑΘΗΝΑ 1998

ΠΕΡΙ ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ ΚΑΙ ΙΑΤΡΟΥ ΑΓΓΕΛΟΥ ΜΕΛΙΣΣΗΝΟΥ

1. Μαρτυρία Ανθ. Γαζή, για το έτος γεννήσεώς του.

Ως έτος γεννήσεως του Ανθίμου Γαζή¹ αναφέρεται το 1758 από τους Αν. Γούδα, Κ.Θ. Δημαρά, Ι.Μ. Χατζηφώτη, Γιάννη Μουγογιάννη, Αικ. Κουμαριανού και το 1764 από τους Κων. Σάθα και Κ.Θ. Δημαρά, ενώ ο Γ. Κεχαγιόγλου μνημονεύει και τις δύο χρονολογίες. Παρουσιάζουμε, τώρα, μια μαρτυρία του ίδιου του Ανθίμου Γαζή για το έτος γεννήσεώς του.

Ο Άνθιμος Γαζής, όταν βρισκόταν στη Βιέννη, ως εφημέριος του Ελληνορθοδόξου ναού του Αγίου Γεωργίου,² μετέφρασε και εξέδωσε, στα 1799, σε δύο τόμους το βιβλίο του Benjamin Martin (1704-1782) με

---

1. Βλ. Αν. Γούδας, *Βίοι παράλληλοι των επί της αναγεννήσεως της Ελλάδος διαπρεψάντων ανδρών τόμ. Α΄ Κλήρος*, Αθήνα 1869, 347· Ι.Μ. Χατζηφώτης, *Άνθιμος Γαζής (1758-1828)*. Αθήνα 1969, όπου και σχετική βιβλιογραφία· Γιάννης Μουγογιάννης, *Άνθιμος Γαζής (1758-1828), Μορφαί της Μαγνησίας, έκδοση της Νομαρχίας Μαγνησίας, Βόλος 1973, 67-114· Κ. Θ. Δημαράς, *Ιστορία της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας*, Αθήνα 1987,⁹ που ωστόσο όμως στο Νεοελληνικό Διαφωτισμό, (Αθήνα 1983, 102), αναφέρει ως έτος γεννήσεως του Γαζή το 1764· Αικ. Κουμαριανού, «Λόγιος Ερμής». Κοσμοπολιτισμός κι εθνικός χαρακτήρας, *Εποχές αρ. 18*, 1964, 24-28· Γεώργιος Κεχαγιόγλου, *Άνθιμος Γαζής, Παγκόσμιο Βιογραφικό Λεξικό*, τόμ. 2, Αθήνα 1984, 384-385. Πάντως ο Κων. Σάθας (*Νεοελληνική Φιλολογία*, Αθήνα 1868, 693) αναγράφει το 1764.*

2. Βλ. Σωφρόνιος Ευστρατιάδης, *Ο εν Βιέννη Ναός του Αγίου Γεωργίου και η Κοινότης των Ελλήνων Οθωμανών υπηκόων*, Αλεξάνδρεια 1912, 136 κ.εξ..

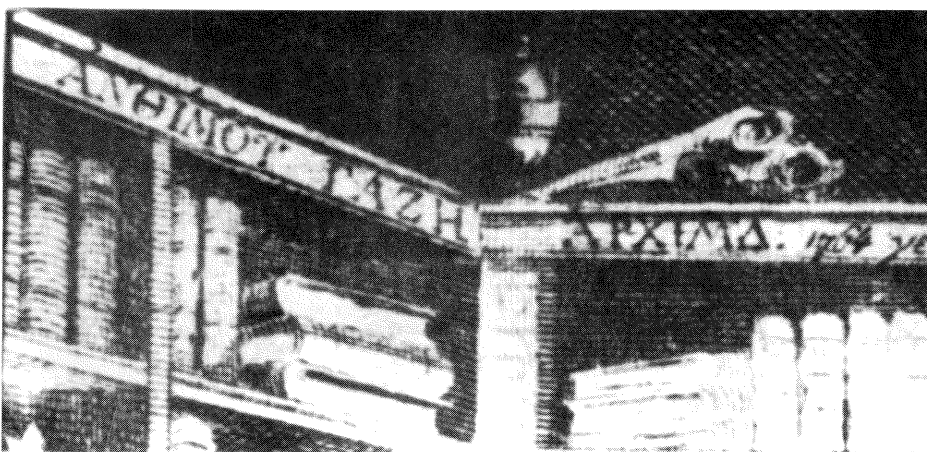
Εικόνα: παράφραση του Ανθίμου Γαζή.

" — — — — — άσολις
 Δ', όθλα' τό μή καλόν
 Ξύνεσι λάμας χαρίν. Σοφ. Αντ. σ' 577.

Η χαλκογραφία του Ανθίμου Γαζή στο βιβλίο «Γραμματική των Φιλοσοφικών Επιστημών» (Βιέννη 1799).

τίτλο *Γραμματική των φιλοσοφικών επιστημών, ή Σύντομος ανάλυσις της πειραματικής Νεωτέρας Φιλοσοφίας κατ' ερωταπόκρισιν*.³. Στην αρχή του βιβλίου αυτού καταχώρισε, σε χαλκογραφία, την προσωπογραφία του.

Όταν δημοσιεύθηκε η μελέτη μας για τις γνώσεις ανατομίας και φυσιολογία του Ανθίμου Γαζή⁴, δυστυχώς, τότε η φωτοτυπία της προσωπογραφίας του Γαζή, από το βιβλίο που εξέδωσε στα 1799, δεν ήταν καθαρή, με αποτέλεσμα να μη διακρίνεται το αναγραφόμενο έτος γεν-

Λεπτομέρεια από τη χαλκογραφία του Αν. Γαζή με το έτος γεννήσεώς του (1764).

3. Ο πλήρης τίτλος «Γραμματική τῶν φιλοσοφικῶν επιστημῶν ἢ Σύντομος ἀνάλυσις τῆς πειραματικῆς Νεωτέρας φιλοσοφίας κατ' ἐρωταπόκρισιν. Συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τοῦ Ἑλλήνου Βενιαμίν Μαρτίνου νῦν δὲ τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλλήνων διάλεκτον, καὶ μετὰ πλείστων σημειωμάτων ἐπαυξηθεῖσα παρὰ Ἀνθίμου Γαζῆ Ἀρχιμδτ. Θετταλομάγνητος. Ἀφιερωθεῖσα τῇ τιμῇ ἀδελφότητι τῶν κυρίων Ζωσιμαδῶν. (Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀουστρίας, παρὰ τῷ Φράτζ Ἀντωνίῳ Σχραιμ. βλ. 1799)». Πρβλ. Γ. Λαδάς, Δ. Χατζηδήμος, *Ελληνική Βιβλιογραφία των ετών 1796-1799*, Αθήνα 1973, αρ. 150. Το βιβλίο είχε πολλές επανεκδόσεις στα αγγλικά, με έβδομη στά 1777, και την ίδια χρονιά είχε τη δεύτερη έκδοση στα γαλλικά, ενώ στα ιταλικά στα 1795. Η μετάφραση του Γαζή θα έγινε, μάλλον, από την ιταλική μετάφραση του 1795, στην οποία καταχωρίζεται στην αρχή του βιβλίου η προσωπογραφία του συγγραφέα Βενιαμίν Μαρτίνου.

4. Βλ. Δημ. Απ. Καραμπερόπουλος, *Γνώσεις ανατομίας και φυσιολογίας του Θεσσαλού Διδασκάλου του Γένους Ανθίμου Γαζή (1758-1828)* Αθήνα 1993.

νήσεως. Πρόσφατα, όμως, σε μια νέα μελέτη του πρώτου τόμου του βιβλίου του *Γραμματική των φιλοσοφικών επιστημών*, που είχε και καθαρή εικόνα της χαλκογραφίας, παρατηρήθηκε η αναφερόμενη από τον Ανθ. Γαζή ημερομηνία γεννήσεώς του. Γι' αυτό και προβαίνουμε στην παρουσίασή της, καθώς αποτελεί μαρτυρία του ίδιου του Γαζή.

Η χαλκογραφία καταχωρίζεται στην αρχή του α' τόμου και παρουσιάζει τον Γαζή καθήμενο σε ένα γραφείο και στο βάθος μια βιβλιοθήκη, με την υδρόγεια σφαίρα. Στη κορυφή της βιβλιοθήκης αναγράφεται το όνομα του Γαζή ο ιερατικός του τίτλος και το έτος γεννήσεώς του. Συγκεκριμένα αναγράφεται:

ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ ΑΡΧΙΜΔ: 1764 γεν:

Η καταχώριση του έτους γεννήσεως του Ανθίμου Γαζή στην χαλκογραφία της προσωπογραφίας του αποτελεί μαρτυρία του ίδιου και πρέπει, πλέον, να αναγράφεται το 1764 ως έτος γεννήσεώς του.

2. Ο Ανθιμος Γαζής και ο ιατρός Άγγελος Μελισσηνός.

Ο Άνθιμος Γαζής ήταν ο πρώτος εκδότης του σημαντικότερου προεπαναστατικού περιοδικού *Ερμής ο Λόγιος*.⁵ Στα 1812 καταχώρισε μία παρουσίαση του βιβλίου με τίτλο: «*Πονημάτιον επάνω εις την κίνα-κίνα και μεταχείρισιν αυτής εις τους περιοδικούς πυρετούς, γεγραμμένον εις Ιταλικήν διάλεκτον παρά Μελισσηνού Αγγέλου Κεφαλληνέως, στεφανωθέντος εις την Ιατροχειρουργικήν τέχνης· 1811 εις όγδοον· φυλ. 171. Μεδιόλανα εκ του τύπου Δεστέφανης*»⁶, που είχε εκδοθεί τον προηγούμενο χρόνο στα ιταλικά από τον ιατρό Άγγελο Μελισσηνό. Μάλιστα ο Γαζής μνημόνευσε και τα κεφάλαια του βιβλίου.

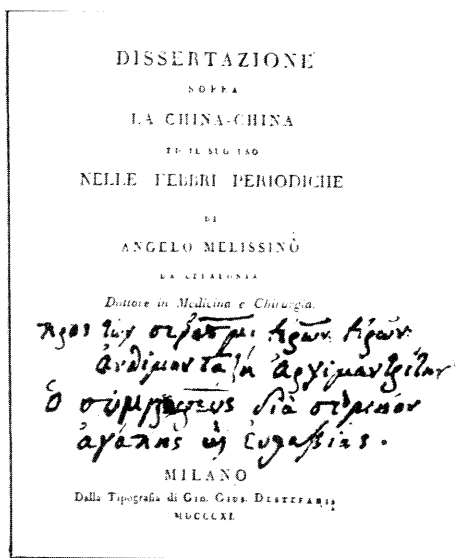
5. Βλ. Εμμ. Ν. Φραγκίσκος, *Εισαγωγή στην αναστατική επανέκδοση από την Εταιρεία Ελληνικού Λογοτεχνικού και Ιστορικού Αρχείου, Ερμής ο Λόγιος, τ. Α', 1811, Αθήνα 1988, σ. ιβ'.*

6. Βλ. *Ερμής ο Λόγιος, 1812, 195-196.*

Πώς ο Άνθιμος Γαζής πληροφορήθηκε την έκδοση του βιβλίου του Μελισσηνού και έγραψε τη δισέλιδη επαινετική κριτική του; Στη Βιβλιοθήκη των Μηλεών του Πηλίου⁷ εναπόκειται το βιβλίο του Άγγελου Μελισσηνού με τίτλο: *Dissertazione sopra la china-china ed il suo uso Nelle Febri periodiche di Angelo Melissino da Cefallonia dottore in Medicina e Chirurgia.* (Milano 1811).⁸

Το ενδιαφέρον είναι ότι το βιβλίο αυτό φέρει στον τίτλο του εξωφύλλου την ιδιόχειρη αφιέρωση του συγγραφέα Μελισσηνού προς τον Άνθιμον Γαζή. Η αφιέρωση αναγράφει: «πρός τῶν σεβασμ. Κρῶν: Κρῶν: Ἄνθιμον Γαζή ἀρχιμαντρίτην ὁ συγγραφεὺς διὰ συμῆον ἀγάπης καὶ εὐλαβίας».⁹

Η με αφιέρωση αποστολή από τον συγγραφέα Μελισσηνό του βι-

Το εξώφυλλο του βιβλίου του Άγγ. Μελισσηνού (σε φωτοτυπία), με την ιδιόχειρη αφιέρωσή του.

7. Αυτοψία. Πρβλ. Δήμητρα Ανδριτσάκη - Φωτιάδη, κατάλογος Παλαιών εντύπων της Ιστορικής Βιβλιοθήκης Μηλεών Πηλίου, Αθήνα 1991, 220, αρ. 1072.

8. Βλ. Em. Legrand, *Bibliographie Ioniennne...* τόμ. I, Παρίσι 1910, 231, αρ. 822.

9. Βλ. Δημήτριος Καραπερόπουλος, *Μεταφορά της Ιατρικής γνώσης μέσω των εντύπων ελληνικών βιβλίων κατά την εποχή του Νεοελληνικού Διαφωτισμού (1745-1821)*, διδακτορική διατριβή, Αθήνα 1996, 135, όπου καταχωρίζεται εικόνα του εξωφύλλου με την ιδιόχειρη αφιέρωση του Μελισσηνού.

βλίου του στον Άνθιμο Γαζή, θα ήταν η αιτία που ο Γαζής το παρουσίασε στις δύο σελίδες του *Λογίου Ερμή* ένα έτος από την έκδοσή του. Στοιχείο που δείχνει την επικοινωνία των δύο ανδρών και ενισχύεται από το ότι ο Γαζής δημοσίευσε και άλλα άρθρα του Αγγέλου Μελισσηνού.

Αμέσως μετά την βιβλιοπαρουσίαση για την «Κίνα-κίνα», δημοσιεύεται ένα άρθρο για το επίκαιρο θέμα του δαμαλισμού με τίτλο: «*Διάλεξις επί της αγελαδινής ευλογίας παρά Αγγέλου Μελισσηνού Κεφαλληνέως, στεφανωθέντος εις την Ιατρικήν και Χειρουργικήν Τέχνην*»¹⁰ και την επόμενη χρονιά ένα άρθρο για τον ονομαστό Κερκυραίο καθηγητή της Ιατρικής Πέτρο Αντώνιο Βοντιόλη με τίτλο «*Εγκώμιον Πέτρου Βοντιόλη Κερκυραίου, σταυροφόρου, κοινωνού του εκλεκτοριακού των σοφών συνεδρίου, μέλους της εν Ιταλία βασιλικής εταιρείας, και διαφόρων ενδόξων εταιρειών· ιατροφιλοσόφου διδασκάλου της Βολονιακής και Παταυϊκής Ακαδημίας και πατρός πλείστων κλασσικών συγγραμμάτων Παρά Αγγέλου Μελησσινού Κεφαλληναίου· Παρίσια 12 Δεκεμβρίου 1812*».¹¹

Ας σημειωθεί ότι ο Άγγελος Μελισσηνός εξέδωσε στα ιταλικά και την εργασία για τον καπνό (ταμπάκο) με τίτλο «*Dissertazione sull' uso ed azione del tabaco*. Padova. Presso Bettoni 1813. Μάλιστα, την εργασία του αυτήν την είχε αφιερώσει στον Αδαμάντιο Κοραή με τον οποίο συνεδέετο φιλικά.¹²

---

10. Βλ. *Ερμής ο Λόγιος 1812*, 196-205. Ο Δημήτριος Σχινάς ο Βυζάντιος αφιέρωσε (*Ερμής ο Λόγιος*, 1818-680-681), ένα επίγραμμα στον Άγγελο Μελισσηνό και στον Παναγιώτη Στεφανίδη τον εκ Ζακύνθου, σχετικά με «τον τῆς Χειρουργικῆς στέφανον ἐν τῷ τῆς Παυίας Παντεπιστημονίῳ ἀναδεχομένους».

11. Βλ. *Ερμής ο Λόγιος*, 1813α, 86-95.

12. Βλ. *Ηλίας Τσιτσέλης, Κεφαλληνιακά Σύμμικτα*, εν Αθήναις 1904, 387-388.

ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ

τῶν

ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ἢ

Σύντομος Ἀνάλυσις τῆς Πειραματικῆς Νεωτέρας
Φιλοσοφίας

κατ' ἔρωταπόκρισιν

Συγγραφεῖσα μὲν παρὰ τῷ Ἀγγλῷ Βενιαμίν

ΜΑΡΤΙΝΟΥ

οὗν δὲ τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα εἰς τὴν κοινὴν τῶν Ἑλληνικῶν
διάλεκτον, καὶ μετὰ πλείων Σημειωμάτων ἐ-
παυξηθεῖσα

παρὰ

ΑΝΘΙΜΟΥ ΓΑΖΗ ἈΡΧΜΔΤ.

Σεπταλομάγνητος.

Ἀφιερθεῖσα τῇ τιμῇ Ἀδελφότητι τῶν Κυρίων

ΖΩΣΙΜΑΪΔΩΝ.

Τόμος Β΄.

Ἐν Βιέννῃ τῆς Ἀυστρίας
παρὰ τῷ Φράντζ Ἀντωνίῳ Σχραϊμβλ.

1799.

Ο τίτλος εξωφύλλου του βιβλίου του Ανθίμου Γαζή,
"ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΩΝ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ", Βιέννη 1799.